

JDI!

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE OTAKARA HUSÁKA

KNIHA III.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

**EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ**

JDI!

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE OTAKARA HUSÁKA

KNIHA III.

JDI!

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE OTAKARA HUSÁKA

KNIHA III.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Československá obec legionářská, 2021

Photos © Fotoarchiv VHÚ-VHA Praha, sbírka ČsOL, sbírka Jiřího Charfreitaga,
sbírka Západočeského muzea v Plzni – oddělení novějších dějin, 2021

Czech edition © Československá obec legionářská, Nakladatelství Epoque, Praha 2021

ISBN 978-80-87919-85-9 (Československá obec legionářská)

ISBN 978-80-278-0018-6 (Nakladatelství Epoque)

Památce matky a otce a těm, kteří pohár mého života naplnili štěstím až do kraje –
své ženě Libuši, dcerce Elišce a naší babičce

Táta

„JDI,“

řekl otec –

kolikrát v životě jak kámen dopadlo až na dno mého svědomí: „J D I!“

a já poslechl.

OBSAH

Část třetí: Občan slouží budování armády (2. díl) —	11
Mé plány do života a jak to dopadlo —	12
Legie v Rusku, na Sibiři a doma. Masaryk a Štefánik v Rusku —	19
Kaleidoskop prvních let republiky —	151
První úřednická vláda —	172
Doba improvisace končí – branný zákon —	190
V Ministerstvu národní obrany —	199
Branný a rozpočtový výbor —	241
Příloha: Otakar Husák a veteránské organizace —	309
Nezávislá jednota československých legionářů —	311
Kruh starodružiníků —	319
Kruh francouzských legionářů —	325
Mezinárodní federace starých bojovníků (FIDAC) —	340
Poznámka editora —	347

Vážení čtenáři,

po menší odmlce se vracíme k rozsáhlým pamětem generála Otakara Husáka. V letech 2014–2020 realizovala Československá obec legionářská rozsáhlý projekt Legie 100, v rámci kterého také došlo k vydání celkem 13 svazků pamětí našich legionářů z období první světové války. Jednotlivé tituly jsme se snažili načasovat tak, aby jejich vydání korespondovalo s důležitými milníky v boji za naši samostatnost. Ostatně i první dva svazky Husákových pamětí byly takto připraveny – první díl vyšel u příležitosti sta let památné bitvy u Zborova, druhý u příležitosti přísahy čs. legie ve Francii v červnu 1918. A to, že další díl vychází v roce 2021, také není náhodou. Je to totiž rok, kdy si Československá obec legionářská připomíná sto let své existence. Ačkoliv Otakar Husák nikdy nebyl jejím členem, ve veteránském hnutí byl výraznou osobností a pro udržení odkazu legií vykonal mnoho záslužné práce. O této jeho činnosti se můžete dozvědět právě v příloze tohoto svazku.

V roce 2021 ale také uplyne sto let od ukončení jeho činnosti na postu ministra národní obrany. A právě tomu jsou věnovány poslední dva díly jeho pamětí. Autor se zde věnuje problematice organizace a budování armády ve stínu poválečných antimilitaristických nálad, národnostních problémů a politického soupeření podobného tomu, které známe dnes. Tyto části jeho pamětí se tak sice nečtou úplně lehce, jsou ale obrovským zdrojem informací k počátkům naší republiky. Zejména o výstavbě armády, která celé meziválečné období stála na základech, na jejichž vybudování se on převelikou měrou podílel. Vše je opět doplněno jeho postřehy

a osobními zážitky. Při pročitání textu si tak uvědomíme, že Otakar Husák patří k neprávem opomíjeným osobnostem, které stály na začátku budování našeho státu. Doufáme, že mnoho nových informací si zde najdou i naši čtenáři.

Projekt Legie 100 již skončil, naše Edice pamětí si však za oněch šest let našla řadu příznivců a bude pokračovat i nadále. Bude také rozšířena o vzpomínky pamětníků druhé světové války a novodobých válečných veteránů. Ostatně první dva tituly s tímto zaměřením jsou již k dostání. Doufáme, že nám i nadále zachováte přízeň a paměti, které máme pro vydání připraveny, Vás zaujmou stejně, jako ty které jsme Vám již představili. Za Vaši přízeň předem děkujeme!

Michal Rak
Vedoucí Edice pamětí ČsOL

ČÁST TŘETÍ
OBČAN SLOUŽÍ BUDOVÁNÍ ARMÁDY
(2. DÍL)

MÉ PLÁNY DO ŽIVOTA A JAK TO DOPADLO

Po příměří s Maďary pokládal jsem svoji vojenskou službu za skončenou. Můj ročník byl demobilisován a s poukazem na splnění občanské povinnosti žádal jsem presidenta o propuštění. Věděl ode mne o tom, že jednám s přáteli v Českých Budějovicích o zřízení tužkárny. Nesouhlasil, a když jsem mu, odvolávaje se na úspěšně pokračující organizaci vojska, svoji žádost opětoval, zdvihl varovně své dva prsty a nevrle prohlásil: „Zůstanete sloužit, je to důležitější než dělání bleš-tiftů!“ Spoléhal jsem na to, že až projde poslední termín k aktivování záložních důstojníků, který jsem sám vyprovokoval, a nedal se aktivovati, že přeci jenom dostanu se do civilu. Ale prezident jako ústavní nejvyšší velitel měl právo dáti komukoliv rozkaz k vojenské službě a já cítil povinnost nejen jeho rozkazy, ale i přání plniti. Jako již tolikrát v životě, při vstupu do Družiny, při rozvědkách, v bojích, posláních všeho druhu ozvalo se někde v hloubi mozku to rozkazující: „JDI!“ Tak jsem nakonec sloužil v hodnosti ministra národní obrany jako záložník. President stočil kormidlo mé životní lodi k jiným přístavům.

Po mém návratu vyprávěl jsem přátelům v Českých Budějovicích o svých desetiletých zkušenostech z ciziny, o vyhlídkách tužkařského průmyslu, kdy při tehdejší bojku německého zboží České Budějovice měly po mém soudu při dobrém využitkování jedinečné konjunktury naději státi se českým Norimberkem, dosud světovým centrem tohoto průmyslu. Přátelům se myšlenka líbila a získali mne pro její uskutečnění. Spoléhaje na to, že budu v brzké době volný, dal jsem se s nimi do práce. Za podpory prvotřídního peněžního ústavu Česko-Budějovické záložny začalo se jednati s tužkárnami Národním podnikem a Hardtmuthem. Jednání s oběma byla bezúspěšná. U české firmy byli to lidé malicherní a konečně jich továrna byla malá; za to u Hardtmuthů byla dlouho naděje na úspěch. Majitelé byli si dobře vědomi svých hříchů na národě. Firma byla za války jihočeskou centrálou udavačství a měli na svědomí mnoho slz, ba i krve svých obětí.

Hraběnka Lamezan,¹ hlavní majitelka, kladla jako podmínku možnost přeložení výroby do Vídně a Spojených států s právem používatí světoznámé značky Koh-i-noor; ovšem bez Made in Czechoslovakia. Jednání zúmyslně protahovali, až zasáhly i politické vlivy německé, bral se na ně stále větší ohled. Poukazovali na to, že firma odvádí státu ze svého exportu cenné cizí devisy, které bychom ovšem my Češi odváděli daleko poctivěji. Na to se nemyslelo, hlavní věcí byl „Schonzeit“² Němcům, jichž industrii se přímo nadbíhalo. Nakonec z toho nic nebylo než ztráta drahocenného času a propasení konjunkturálních možností. To také chtěli a měli na mysli.

Záložna spolupracující s Obchodní bankou v Celetné ulici měla k dispozici volný tovární objekt na Rudolfovske silnici, který se hodil pro naše účely.

Tak vznikla myšlenka založení akciové tužkárny Grafo. Ve stálém přesvědčení, že již během nejbližších měsíců budu moci ujeti se jejího řízení, upsala má žena značný díl kapitálu, který si opatřila hypotékou na domě a směnečným úvěrem. Záložna i banka díky mému přátelskému poměru k rozhodujícím činitelům poskytly peníze na investice a provozní úvěr. Tak jsem po své práci strávil řadu nocí nad plány, objednávkami strojů a surovin, sestavováním ceníků a obchodní korespondencí všeho druhu. Nelitoval jsem těch hodin, byly pro mne vyprahnutím z práce, která mne stále více a více znechucovala. Cítil jsem již vůni cedru, barev, slyšel šum strojů této krásné industrie. Byl to můj zamilovaný koníček. Největšími pomocníky byli mně staří přátelé Čeněk Král po stránce obchodní a Karel Popílek po technické. Díky jim adaptace budovy montáž strojů šla slibně dopředu a ku zahájení výroby přihlásili se nám též z obou tužkáren zapracované síly, dělníci i dělnice, staré známosti z dob rušného života utlačované české většiny města. Reklamou do světa vytrubované „tajemství“ Koh-i-noorek, že paní hraběnka sama váží a míchá směsi, mi již dávno nebylo záhadou. S porozuměním

¹ Mathilde Lamezan-Salins (1864–1947) byla druhorozená dcera majitele tužkárny Franze von Hardtmutha (1832–1896), emancipovaná a energická žena, která se od mládí podílela na chodu společnosti, kde přebírala stále zodpovědnější úkoly. Zнала také recept na výrobu tuhy, kterou sama míchala. Za své zásluhy o propagaci rakousko-uherského průmyslu, zejména na výstavě v Paříži, obdržela roku 1901 vysoké vyznamenání Zlatý záslužný kříž s korunou. Roku 1899 se vdala za kapitána generálního štábu Olivera hraběte Lamezan-Salins (1867–1919), který se následně podílel na chodu podniku. Oba manželé byli také velmi aktivní v různých městských spolcích a organizacích.

² Doba hájení.

svých šéfů v cizině pro náklady vyrobil jsem již dávno rovnocenné zboží. Nebylo však ziskově tak výhodné jako běžné zboží, neboť v kalkulaci Hardtmuthově již dávno nebyla odamortisovaná položka mlýnů meloucích grafit až půl roku. Nyní byly mlýny příšerně drahé. To bylo celé výrobní tajemství: nejlepší suroviny, mletí až do zblbnutí, veliký tlak lisů, bezvadné sušení a vypálení. Krásná výprava balení a reklama! S tím vším přišel Hardtmuth dříve než jeho konkurence a svůj náskok si udržel. Měl jsem již v cizině propracované některé druhy zboží, které ani oni neměli, kupříkladu černě píšící a intenzivně modře kopírující Blue Star; touto značkou jakož i značkou Con-que-ror, jež dosáhly rychle velké obliby, proniklo Grafo i na zahraniční trhy, do Anglie, Holandska, jich kolonií, Indie, Ameriky. Žárlivý Hardtmuth vyvolal spor o podobnost značek Koh-i-noor a Con-que-ror. Ministerstvo obchodu rozhodlo v neprospěch Grafa, ačkoliv současně naše firmy, kupříkladu Plzeňský pivovar svou světovou značku v plném znění Urquell v cizině prohrál. Ten se v méně hodnotné kvalitě v cizině klidně vyráběl, u nás byla výroba Con-que-ror zakázána. Inu, jsme národ flagellantů!³

Tím, že jsem se nemohl celé továrně věnovati, ztratili jsme mnoho času se všemi obchodními důsledky: stroje byly dodávány s velkým zpožděním, poptávka po zboží zasycováním trhu jakož i ceny klesaly. Výroba byla hladce spuštěna, beze všeho pokusnictví a výrobních ztrát. Měl jsem v rukou již pěknou smlouvu i připravený byt, ale nakonec na rozkaz presidentův musel jsem sloužiti dál. Vývojem událostí v polovině roku 1920 byl jsem nucen vzdáti se vůbec svých, mně tak milých úmyslů. To je již jiná historie. Grafo muselo si opatřiti nového ředitele, zůstal jsem však s továrnou stále ve spojení a zajížděl jsem tam, kdykoliv jsem jen mohl.

Tak mi zbyly na České Budějovice krásné vzpomínky, vděčnější než na mé rodné město Nymburk. Na tuhé národnostní boje vedené vůdcem českobudějovických Čechů JUDr. Augustem Zátkou, Sokol, Hlahol, Besedu, masopusty, výlety do okolí, kuželky na Staré rychtě, sedánky v kavárně u Folprechtů. Sloužil jsem tam jako jednoroční dobrovolník u 28. pluku.

V roce 1919 byl jsem též ve spojení s bostonským milionářem, textilníkem, Johnem Lawrencem. Seznámil mne s ním americký vyslanec Richard Crane, na jehož vyzvání přijel do Prahy. Chtěl tu založiti velkou holdingovou společnost,

³ Flagellanti byli přívrženci středověkého asketického hnutí, kteří se na veřejnosti bičovali (tzv. sebemrskáči).

přál si, abych se stal jejím ředitelem. Povoloval mi Grafo jako mého zamilovaného koníčka. Jeho nabídka byla víc než lákavá, starý pán mne ale z vojny nepustil. Tak jsem ztratil obě příležitosti. Když jsem pak přece v prosinci 1921 odešel, vlastně „byl odešen“, do civilu za okolností více než osobně trapných, a které popíši v jiné kapitole svého života, dokonale mi to tisk, který kdysi ze mne dělal „bílého slona“ po návratu z války, „osladil“, že prý jsem se „prodal“. Mlčel jsem na tyto sprostoty, nechtěl jsem nikoho zbavovati ilusí o lidech, v něž jsem sám je ztratil.

Hned po převratu v Praze vznikla cizinecká společnost kol všech diplomatických zastoupení. President míval stále mnoho hostů z kruhů mezinárodních, politiků, vědců, umělců. Chtěl, aby do této společnosti, do které by jinak vnikli lidé, kteří mu nebyli po chuti a mohli cizince zkresleně a tendenčně informovat, chodili lidé z jeho blízkého okolí, důstojníci a úředníci. Nejednou býval jsem kol 11. hodiny dopoledne překvapen telefonickým vzkazem, být u presidenta v 1 hodinu odpoledne na déjeuner s paní, kterou šofér honil po celé Praze, než ji našel. Znala perfektně šest řečí, literaturu a umění, což bylo pro takovou společnost nezbytné. To ovšem znamenalo též toalety. Neúřední styk s cizími diplomaty a navazování bližších styků s nimi mělo nesporně velkou cenu a bylo by hloupé to podceňovati. Při nemoci paní presidentové byla to vlastně paní Hana Benešová, která měla býti jaksi duší tohoto života. Ta však byla se svým mužem v Paříži na mírové konferenci, ze které se vrátil až 24. září 1919. Do té doby volky nevolky vše viselo na osobě presidentové. Šámal sice pamatoval na administrativu tohoto života zřízením úřadu ceremoniáře v presidentově kanceláři. Stal se jím zkušený, sympatický profesor Dr. Guth-Jarkovský. Měl za úkol uvést dobré, spolehlivé lidi, znající cizí řeči a mravy, diskrétně cizí legace na vše upozorňovati.

Tento život byl velmi nákladný pro důstojníky s jejich mizernými platy. Na to se namyslelo. Ze svého královského platu plukovníka a generála kol 2 000 Kč měsíčně jsem ani nemohl nic dávat na udržování domácnosti. Tu vydržovala moje zámožná žena, a ještě jsem nadělal tolik dluhů, že jsem je splácel 10 let. To ovšem věděly jen dvě pražské záložny, stejně jako to, že po odchodu do civilu byl jsem vlastně na dlažbě a neměl zaměstnání. Páni poslanci, jichž tisk do mne řezal, hráli karty o desetitisícové obnosy a já měl těžkou hlavu, jak dát své soukromé záležitosti do pořádku. Pak mně cynicky vyzývali, braňte se, řežte do Hradu, víte, „panská láska po zajících skáče“. Tak mluvili členové „Pětky“! Naznačovali i možnost mandátu, kdybych se „prodal“. Hnusilo se mi to všechno. Mně, který v nejtěžších dobách dobrovolníkům říkal: „Kdybychom dobyli jen

spravedlivý počet poslanců, jen několik mandátů pro vídeňský parlament, stojí to za to umírat!“ Nyní jsem je poznal.

Mé první manželství bylo bezdětné. Oženil jsem se 22. dubna 1919 na přání své matky; chtěla se, chudák, dočkati vnoučat. Její i moje přání se nesplnilo. Z oken zářila světla, u krbu bylo chladno. Celý ten na venek skvělý společenský život mi byl ničím. Mým ideálem vždy byl klidný rodinný život a práce, která mi byla vším a dávala všechny satisfakce. Ženil jsem se v kostele. „Pokrokový“ tisk mě za to zle pocuchal. Náboženská tolerance totiž platí jenom pro ty, kteří ji žádají pro sebe. Pro ty druhé neplatí. Bydlil jsem 13 let v podnájmu u své tchyně na Smíchově. Žena ve vlastním domě pro ochranu nájemníků nemohla dostat byt, ačkoliv již dva postavili si se státní subvencí domy, ale bydlili dále půl zadarmo a své domy drazé pronajímali. Dobrá myšlenka ochrany se občas zneužívala.

Pracoval jsem doma vždy dlouho přes půlnoc, v úřadě nebýval ani čas myslit. Za několik měsíců dostal jsem těžké žaludeční křeče. Desorientoval jsem lékaře, domníváje se, že jsou to dozvuky kdysi mé vleklé nemoci otravy olovem, kterou jsem si opatřil při podceňování nebezpečí práce s octanem olovnatým. Jednou jsem měl tak silný záchvat, že to vypadalo na otravu i jiného původu. Posílali mne, už v civilu, do Karlových Varů, kam jsem jezdíval v prosinci nebo

Svatba Otakara Husáka a Boženy Pickové 22. dubna 1919 (sbírka J. Charfreitaga).

lednu, když jsem měl čas. Pomáhalo to na nějakou dobu, až náhle v roce 1936 byly z toho operace slepého střeva v poslední chvíli. Jsem typem člověka, který potřebuje hodně spáti, a to jsem nemohl po celou dobu svého aktivního života; až v 63 letech, v pensi. V té jsem začal znovu objevovat polozapomenuté poklady literatury.

Vždy jsem býval velkým sportovním fanouškem a chodil, jak jsem jen mohl, na pozoruhodnější zápasy v tenisu a fotbalu, zvláště na „býčí zápasy“ Slavie – Sparta. Jako student a i později hrával jsem backa. Nejraději jsem stával v publiku a statečně spolupůsobil v řevu „surovost, soudce mlha, ven!“. Člověk při tom omládl, jak se mu rozproudila krev. Na svých cestách viděl jsem mnoho velkých zápasů v Anglii, Francii, Itálii, Rakousku, ve Spojených státech severoamerických a i v sovětském Rusku...

Již v roce 1919 seskupila se kolem nezapomenutelného generála Chalupy, „otce, starosty“ a pravodatného myslivce před tváří sv. Huberta, skupina nimrodů, která existuje již čtvrté desetiletí. Přezvala se na Milovickou loveckou společnost dle revíru Milovického vojenského tábora, který spravoval vrchní lesní Bartoň. Byl jsem od počátku jejím členem a strávil v družném kroužku překrásné dny v přírodě a na posledních lečích, jaké vychutnávají jen opravdoví milovníci přírody a nefalšovaného, mužného přátelství. Milovické hony slynuly vzorným pořádkem a nedošlo na nich nikdy k žádným úrazům. Za honce rádi chodili vojáci z blízkého tábora za zábavou a nějakým kapesným s buřty a cigaretami; proto celý hon se odehrával vždy jako příjemné vojenské cvičení. Často dávali členové i hosté milovickým honům přednost před mnohem většími hony v Židlochovicích a na Slovensku, padly-li na stejný den. Vzácní hosté, jako generál Weygand,⁴ rumunský král Karol se synem Michalem a ti lovům rozuměli, neskrblili nikdy chválou. Zábavou pro Bohy bylo, když v povznesené náladě Kramář zpíval

⁴ Maxime Weygand (1867–1965) byl francouzský generál. Během první světové války sloužil u štábu gen. Focheho, při podepsání příměří v Compiègne přečetl německé straně jeho podmínky. V roce 1920 působil u polské armády během bojů s Rudou armádou, vůbec si ale neporozuměl s polskými důstojníky a záhy se vrátil domů. Následně působil v Sýrii a Libanonu, v letech 1930–1931 byl náčelníkem štábu francouzské armády a poté až do odchodu do důchodu v roce 1935 byl inspektorem armády. Znovu byl povolán do služby v srpnu 1939 a po německém útoku v květnu 1940 převzal obranu země. Záhy se ale stal zastáncem uzavření příměří, přičemž se stal ministrem obrany. Po válce byl krátce vězněn za kolaboraci.

německému ministru Spinovi⁵ buršácké písně a ten mu odpovídal prastarými písněmi českých studentů.

Ve věčných lovištích již loví slavný chirurg Dr. Rudolf Jedlička, generálové Čeček a Chalupa, inspirátor všeho veselí, Dr. Kramář, v koncentráku zahynulý Dr. Šámal a popravený redaktor Šmoranc, policejní president Bienert, Dr. Preiss, vrchní lovčí Bartoň. My zbylí, Dr. Michal Jedlička, generálové Fajfr, Dvořák, Weinerek, Syrový, plukovník Kvapil, vzpomínáme jich slavně při každé příležitosti a všech veselých kousků, které jsme si navzájem vyváděli.

⁵ Franz Spina (1868–1938) byl český publicista a politik německé národnosti. V letech 1926–1938 zastával postupně tři ministerské posty.

LEGIE V RUSKU, NA SIBIŘI A DOMA. MASARYK A ŠTEFÁNIK V RUSKU

Odejel jsem z Ruska několik dní před sv. Václavem v roce 1917. Jak jsem již psal v kapitole o odjezdu mého transportu do Francie, nebyl jsem tedy více očitým svědkem událostí, které se tam pak sběhly. Mohu však spoléhat na pravdivost jich líčení mými starými kamarády, kteří mně také psali. V dopisech z roku 1918 mi vyčítali, dokonce i Pavlů, který mne nikdy neměl rád, že se stala chyba, že jsem odejel, že měl být poslán někdo jiný. A jak se o to starali u starého pána, abych právě já zmizel z Ruska první a už jim tam nepřekážel! Snad bych býval pomohl v té zamotané situaci a docílil jiných úspěchů než oni u francouzských důstojníků, kteří tam u nich byli. Štefánek přijel už pozdě. Snad bez domýšlivosti mohu říci to, co říkají jiní, že francouzská legie by se bývala sotva stala tak vynikajícím a úspěšným tělesem, kdybych býval mnohokrát nezachránil situaci tím, že se podařilo udržeti demokratické zřízení, bratrství všech dobrovolníků, v rámci pravidelné armády francouzské. Více proti názorům Dr. Beneše než samotných francouzských důstojníků.

Snad jsem uměl lépe než jiní, srozumitelněji, mluvit k vojákům, tlumočit jich city, „vlézt“ jim do duše a uhodit na správný tón jich srdcí. Hájiti přede všemi jich způsob, jakým chtěli osvoboditi svůj národ. Ve všech dobách lidských dějin šli do válek, a zvláště revolucí, dobrovolníci. Spartakus vedl vzpouru římských otroků, války křížácké byly v podstatě též vedeny fanatiky dobrovolníky, jako války husitské a revoluční boje vedené Cromwellem v Anglii. Dobrovolnictví vtiskne každému takovému vojsku své zvláštní charakteristické znaky. Tak kupříkladu Napoleonovi v italském tažení nijak nepřekáželo, že jeho armáda sansculotů⁶ si tykala. Důstojníci polských legií prvé světové války zřekli se části svých platů.

⁶ Souhrnný název pro chudé obyvatele měst za Velké francouzské revoluce.

Bylo to pouto solidárnosti; vyšší čin znamenal větší zodpovědnost a povinnost. Užívali symbolicky starých uniforem jako souvislosti s minulostí, jejich příkladné vlastenectví bylo bezmezné. V počátku první světové války anglická armáda skládala se v drtivé většině z dobrovolníků. Dějiny nikdy nepoznaly tak velikou, více jak milionovou armádu dobrovolníků.

Ti z našich, kteří byli přesvědčeni, že o osvobození nedá se jen mluvit nebo psát, šli dobrovolně do vojska jako věčná bystřina demokracie různých názorů. V tom byla jeho síla i slabost. Vědomě byli ilusionisty jako prvotní křesťané a dá se tvrdit i to, že v mnohém byli inkarnací dávno zpráchnivělých bojovníků-dobrovolníků.

Největší část našeho vojska, ruské legie, z níž se zrodila francouzská i italská, skončila první díl své epopeje prakticky vítěznou bitvou u Zborova. Pak přišlo období, kdy se schylovalo k občanské válce, až konečně propukla. Do té jsme se naprosto nechtěli zaplést, což znamenalo odejeti z Ruska a pokračovati v boji na francouzské frontě. To se podařilo jen mně a ještě jednomu menšímu transportu. Ostatní ztroskotali. Je o tom již napsána celá literatura, více méně románová. Pokusím se napsati v následujících řádcích své mínění o těchto tragických dobách našich dobrovolníků, jako kritik znající vedoucí osoby dramatu, prostředí, v němž žili, a ideály, za které bojovali.

Dopisy ze Sibíře z roku 1918 se mi bohužel ztratily s mými skromnými zavazadly v Cognacu. Mám ale před sebou originály dopisů kamarádů ze Sibíře z let 1919 a 1920, které budu ve výtahu citovati v konci této kapitoly. V nich se obrazí nefalšovaná, nezkrácená pravda o duchu a náladě našich na Sibíři.

Pro naše hnutí bylo rozhodujícím štěstím, že v hodině dvanácté, v době největší tísně přijel do Ruska Masaryk. Po revoluci tam mohl, dříve ne. Těsně před jeho odjezdem vrátil se odtud Štefánik a informoval jej. Odejel na anglický pas jako profesor Marsden přes Švédsko. Ve Stockholmu, kde se právě připravovala konference Internacionály, očekával jej Pavlů. 16. května 1917 byl již v Petrohradě, krátce po příjezdu Lenina, který tam přijel 4. dubna.

Masaryk se bál ruské revoluce pro její válečné důsledky pro spojence. Věděl však a vždy tvrdil, že carské Rusko o demokracii a svobodu nikdy nestálo a proto telegrafoval 18. března Miljukovu své uspokojení nad odstraněním cara. I tak Rusko rád neměl. Správněji řečeno jako střízlivý myslitel a politik mu nedůvěřoval. Věděl o tůních v povaze vždy trpícího lidu, který je naplňoval vlastní krví pod Varjagy, Tatary, Mongoly, cary, ve všech válkách evropských a jistě i dříve

Pavel Nikolajevič Miljukov (1859–1943) vystudoval historii, stále byl ale v konfliktu s carským režimem, takže musel odejít do exilu. Během svého pobytu v USA se zde seznámil s T. G. Masarykem. Do Ruska se vrátil během revoluce v roce 1905 a spoluzakládal Konstitučně demokratickou stranu (tzv. Kadeti), které se stal vůdcem. Od roku 1907 zasedal v Dumě. Po únorové revoluci roku 1917 se stal ministrem zahraničí prozatímní vlády, pozval do Ruska Masaryka, ale již v květnu musel po rozsáhlých nepokojích svůj post opustit. Po bolševické revoluci přes Kyjev a Turecko odjel do západní Evropy, kde podporoval protibolševické síly a roku 1921 se usadil ve Francii. Zůstával kritikem komunistického režimu, na druhou stranu podporoval jeho výbojnou zahraniční politiku. Odsoudil ale sbližování Sovětského svazu a nacistického Německa (sbírka ČsOL).

v temné noci neznámého minula v dobách Skythů. Staletí potom, kdy na západě trubadúři a minnesängři zpívali milostné písně a kavalíři v krajkových límcích se potýkali před krásnými dámami, nad bezkonečnými plány Ruska svištěl divoký vítr a rozháněl kouř a dým spálených měst a vesniček; v jeho skučení zanikal nárek na kůl naražených lidí. Je možné diviti se, že to všechno muselo zanechat stopy v povaze lidu? Nejkřesťanštější králové spojovali se s úhlavním nepřítelem křesťanstva! Že jednou také jiná krev musela plnit tůň? Bohužel, byla to zase krev povětšinou ruská! To si má především uvědomiti západ domýšlivý na svoji kulturu, že mu ji před záplavou barbarů zachránily kosti a krev národa, který jen proto zůstal ve svém vývoji pozadu.

Masaryk říkal, že myšlení bolí. I jeho. Bolestně procítil myšlenky ruských velikánů. Nesouhlasil s Tolstého „neodporovati zlu!“. V jeho učení byla poznána pravda Husa a Chelčického společně s jejím obráncem Žižkou. Jako chirurg dotýkal se právě těch nejbolestivějších míst. Svému národu držel před očima

celý život zrcadlo, které nelže, počínaje rukopisnými boji. Také všem církvím náboženským a politickým. Neimponoval mu žádný -ismus! To vše platilo i pro Rusko. Tam byl dávno na „indexu“ nejen v carském, ale i novém Rusku pro svoji knihu *Rusko a Evropa*, kterou i Trockij odmítal. Pokrokoví Rusové říkali, že tato kniha bude ležeti mezi námi 200 let! To, že jsme jej vždy prohlašovali a uznávali za svého vůdce, bylo v carském Rusku velkou překážkou v naší práci. Tu má také hodně na svědomí pan generál Červinka, „odborník revoluční armády“ (?!), kterému „buřič profesor“ dlouho nebyl po chuti.⁷

Petrohradské vedení Svazu, které tak vyčítalo prvním pracovníkům, že vsadili na kartu carského Ruska, když tehdy žádná jiná nebyla, vsadilo na ještě horší kartu Kerenského, místo aby se starali, jak Štefánik chtěl, o odvezení všeho vojska do Francie ještě před vypuknutím zmatků a neúprosň se blížící občanské války. V té na nás číhala kariéra „žandarmů“⁸ a tak naše vedení od té doby vůbec létalo z pole na pole jako vyplašené koroptve, se svými názory a rozhodnutími. Drahocenný čas jsme prohrávali každým týdnem. Činitel čas se v naší revoluci bral vůbec chybně na vědomí. Naši dobrovolníci stávali se v rozkládající se ruské armádě nenáviděnými. Urážky a rvačky byly stále častější. Nade vším visela chmurná budoucnost.

Masaryk píše o tom ve své slavné *Světové revoluci*. Jsou v ní názory na věci a události, které sám nezažil, a proto těž neobstojí jeho rozsudek nad lidmi, které nepoznal a s nimiž nejednal. Je to důsledek toho, jak důkladně byl petrohradským vedením Svazu za prvé tři měsíce svého pobytu v Rusku zpracován. Do 1. pluku přijel až měsíc po Zborovu, 4. srpna, a tam poprvé zatřásl se těmito informacemi. Maxa nebyl tam jako jeho průvodce zbytečně nervosní, když mne chtěl mít Masaryk stále kolem sebe.

⁷ Jaroslav Červinka (1848–1933) vstoupil do rakouskouherské armády v roce 1866 a bojoval v bitvě u Hradce Králové. V roce 1878 armádu opustil v hodnosti nadporučíka a odstěhoval se do Ruska. Ještě téhož roku vstoupil do carské armády, ale v roce 1883 ze služby odešel. Jeho podnikatelské záměry však zkrachovaly, vstoupil tedy k Pohraniční stráž, kde udělal závatnou kariéru. V roce 1909 odešel do penze v hodnosti generálmajora. Po vypuknutí války se dobrovolně hlásil do služby a podílel se na vzniku čs. jednotek, do kterých oficiálně vstoupil v dubnu 1917. Brzy se ale dostal do sporů s členy ČSNR a opustil všechny funkce. Vrátil se do svého sídla v Polsku, které však bylo vyrabováno, a v lednu 1919 odjel s rodinou do ČSR. Byl přijat do armády, působil v různých štábních funkcích a v roce 1925 odešel do penze.

⁸ Z francouzského *gendarme* – četník.

Bohužel, do první divise přijel až naposled, když už celý český týl objel. Píši o jeho pobytu na stránkách v první části a odkazují na ně.⁹

S ruskými Čechy a jejich „Družinou“ zachází nemilosrdně. Pravda, Rusko bylo pro nás „Slovanstva orel bílý“. Znali jsme ruské poměry předválečné. Cenili jsme nekonečnou skromnost a statečnost ruského vojáka-mužika snad více než sami Rusové. Znali Rusko lépe ti, kteří tam přišli jako zajatci a žili za dráty zajateckých táborů spravovaných korupčními germanofily? *Světová revoluce* pokládá ruské Čechy za politické děti. Zavedli oni vojsko do bratrovražedného konfliktu nebo ti vyškolení a prozíraví politikové? O co se mohli ty politické děti v roce 1914 opírat než o carské sliby, když žádný politický režim pro nás více neučinil než on? Ničím je skutečnost, že zahraniční ministr ruský Sazonov¹⁰ se pro nás exponoval, když francouzský vyslanec Paléologue¹¹ byl otevřeně proti našim aspiracím? Vždyť jsme tenkrát ani nevěděli, zda s námi národ doma souhlasí. S tím přecházením k Rusům to také nebylo tak silné, a právě my rozvědčíci můžeme mluvit o nalíčených pastích, kdy jen o vlasek jsme unikli zajetí a oprátce. Já kupříkladu v roce 1915 na Sanu u Niska Przendělu. My, politické děti, čekali jsme v Čechách revoluci a zatím nic, ani myš se nehnula, tak jsme měli zatím první splátku na carský slib, Českou družinu. Měli jsme za to kopat ruskou vládu do břicha?

V přísném řešení kyjevského vedení Svazu „důstojnické otázky“ vidí Masaryk mravní týrání civilními projektanty. Ti dali jenom na papír, co chtěli dobrovolníci na frontě. Jak to s touto otázkou dopadalo, vyličím ještě v této kapitole citováním podání tak zvaných spolupracovníků-důstojníků na Odbočku Národní rady. O tom se v žádných pamětech ani legionářských románech nemluví. Masaryk přejímá plně názory těchto lidí, kteří sami ve svých podáních přiznávají, jak zle jsou ve vojsku kritizováni. Stejně přejímá názory gen. Červinky, který nejvíce tuto krizi způsobil. Masaryk neměl asi příležitost mluvit s frontovými vojáky, jak ti se na to dívají.

⁹ Viz *Jdi! Vzpomínky legionáře Otakara Husáka, kniha I.*, kapitola Masaryk v brigádě. Odjezd do Francie, s. 269–326.

¹⁰ Sergej Dmitrijevič Sazonov (1860–1927) byl ruský politik, v letech 1910–1916 ministr zahraničí. Po revoluci působil v protibolševických silách, včetně vlády admirála Kolčaka. Následně odjel do Francie.

¹¹ Maurice Paléologue (1859–1944) byl francouzský historik, esejista a politik. Od roku 1880 působil na ministerstvu zahraničí, v letech 1914–1917 byl velvyslancem v Rusku.

Ve *Světové revoluci* je i tato věta, která se starých dobrovolníků bolestně dotkla: „Ve snaze míti vojsko přímo ideálně slovanské, demokratické, bratrské atd. vynořily se plány končící planou rabulistikou o vlastnostech našeho pravého vojáka.“ Do vojska se nechodilo po přečtení učených traktátů, statečné srdce, české svědomí musilo mluvit! Vytýká též krajanům, že když vláda byla proti propouštění zajatců (o což právě krajané, opírajíce se o bojovné výkony Družiny, žádali, se zajatci přeci o takových věcech žádná vláda nejedná, a právě ta černosotněnská carská to měla dělat?), ale svolila k tomu „na přání kapitalistických kruhů“ (Pozn.: Taganrogští molodci, teď víte, kdo si Vás vyžádal!), aby byli zařazováni do pracovních družin (Pozn.: reservu příštího vojska jakmile by bylo povoleno). Naši továrníci v Kyjevě (byli dva nebo tři, ti měli rozhodovat?!) byli první, poněvadž chtěli legii malou a nevojenskou.

Takové informace dávalo nové vedení Svazu (od roku 1917) Masarykovi a on je převzal do svých pamětí! Ti, kteří měli býti ruským krajanům vděční, že netrčí ještě za ostnatými dráty, pohybují se volně a dělají politiku! Stačilo snad pro jich osvobození přestupování na pravoslaví, alespoň těch politicky vyspělých, kteří ne svojí vinou nedostali se ještě do vojska? Žádná definice se pro tuto naivnost jako protějšek „rabulistiky“ nehledala, věděli jsme dobře, že jinak své sympatie k Rusku projevit nemohou. Snad to bylo rozhodující pro jeho prevoschoditělstvo pana generála Červinku! Co říci počínání těch spolupracovníků ze zajatců, kteří z kanceláří kyjevského Svazu psali kamarádům do zajateckých táborů opatrnické dopisy, ba ještě hůře – a je úplně desorientovali v jich rozhodování? To byla práce na velkém vojsku?

Ti rabulisté, kteří v letech 1914, 1915, 1916 umírali jako „politické děti“, kteří nežádali žádných záruk a výhod, kteří nevyčítali národu, že mlčí, protože věděli, že má provaz na krku, kteří s pohrdáním přešli rakušácké lojalistické projevy některých politiků, jichž vojenské výkony byly oceňovány nejlepšími ruskými generály, ti se měli nadchnouti sychravými články petrohradského *Čechoslováka*? Dobří, odhodlaní lidé v zajateckých táborech také? Mělo se čekat na mandát z vlasti? Ztrácet ČAS, v revoluci to nejcennější? V té již není doba na politické školení, v té musí mluvit statečná srdce! Byl by jinak býval Zborov s jeho ohlasem vojenským a hromovou výzvou všem váhavcům v zajateckých táborech?

Ty politické děti a vojáci rabulisté to právě u Zborova neprovedli tak špatně; nic nevím o tom, že by byli tam dostali politický a vojevůdcovský fištrón z vedení petrohradského Svazu. Až do dna duše nás nejstarší dobrovolníky pobouřila

stránka 192 *Světové revoluce*: „gen. Štefánik vyslovoval mi odůvodněné prý podezření i proti jedné z kyjevských osobností – byl to jediný a ojedinělý případ zrady. Vyslovil jsem Štefánikovi pochybnost ve věci; slíbil mi podrobné písemné doklady, asi že shořely při pádu letadla. Pochybuji i dnes, že byly dosti průkazné.“ Který mizera tohle Štefánikovi nakukal? 30 let bezvýsledně jsme pátrali, co na věci je a kdo by to mohl být. Informátorem prý byl jeden ze spolupracovníků, Kudela. O Tučka prý se nejedná, měl to být někdo, kdo zůstal v Kyjevě a za okupace byl s Rakušany ve styku.

Ve *Světové revoluci* je řada takových omylů, kořenících v jednostranných neloajálních informacích jedné strany. Jsou to skvrny na Masarykově slunci. Až budou příští generace číst tuto knihu, musely by nabyti dojmu strašných zločinů páchaných Čechy tenkrát v emigraci. Nevím a nezjistil jsem nic nečestného,

Josef Kudela (27. 5. 1886, Horní Lhota – 23. 3. 1942, KT Osvětim) vystudoval filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovi univerzity a působil jako středoškolský profesor. V únoru 1915 byl odveden do armády, ale již v září téhož roku ho jako desátníka pěšího pluku č. 3 u Lucku zajali Rusové. Do čs. vojska byl přijat v září 1916 a působil jako novinář v redakci časopisu Čechoslovan. V březnu roku 1917 přestoupil k OČsNR v Rusku, kde působil v osvětově-propagační komisi, od jara 1918 převzal redakci Československého deníku a od ledna 1919 byl v čele nově zřízeného Informačně-osvětového odboru v hodnosti majora. Domů přijel s 33. transportem v září 1920. Navrátil se ke svému učitelskému povolání, od roku 1937 byl ředitelem gymnázia. Po celou dobu byl aktivní v Čs. obci legionářské a literárně činný, přičemž založil nakladatelské družstvo Moravský legionář. Po okupaci se zapojil do protinacistického odboje, 30. září 1941 byl však zatčen, vězněn v Brně a v březnu 1942 převezen do koncentračního tábora Osvětim (VÚA-VHA).

nic, čím by se na národu a lidskosti provinili. Víím, že vojsko nevznikalo až v roce 1917 nebo snad v druhé polovině 1916, že prvních 1 000 bylo již na frontě v říjnu 1914, stejně jako ve Francii. Masaryk přijel do Petrohradu 16. května 1917 a 2. července byl již Zborov. Což za tu dobu postavily se tři pluky tam bojující? Čí to byla práce a zásluha? Píši tvrdě, ale všechno to zneuznání, ty šlehy bičem urážek a plivnutí do tváří ruským Čechům, obrana jich památky toho vyžaduje. Má slova platí těm Masarykovým dervišům, kteří v závisti a nenávisti vůči prvním pracovníkům se překonávali a starého pána záměrně falešně informovali. Je přirozeností každého zvířete, že se brání, když se o něho ve zlém úmyslu zavadí. Možno se diviti, že i v duši jiného tvora božího, starého písmáka a masarykovce z dávných dob zapůsobily tyto křivdy a pokoření jako lučavka a že Zuman napsal *Osvobozenickou legendu*, oficielně zle kritisoanou a odmítnutou?

*Josef Vavroch (8. 5. 1879, Boro-
brádek – 13. 2. 1945) vystudoval
hotelovou školu v Drážďanech
a poté byl hoteliérem v Rusku.
V říjnu 1914 vstoupil do České
družiny a za odvahu v boji byl
několikrát vyznamenán. Během
bitvy u Zborova působil u štábu
49. armádního sboru. Jeho před-
válečné zkušenosti byly následně
využity v hospodářských částech
čs. vojska. V březnu 1918 se stal
plukovním hospodářem, v říjnu
divizním a v listopadu již sbor-
ovým hospodářem. V lednu 1919
byla jeho funkce přejmenována
na armádní intendant Čs. vojsk
na Rusi. Domů se vrátil v dub-
nu 1920 s 18. transportem. V in-
tendantstvu zůstal i nadále.*

*Od roku 1925 do 1. ledna 1938, kdy odešel jako plukovník do výslužby, velel proviant-
ním skladům v Praze. Po celou dobu byl také velmi aktivní ve veteránských organizacích.
Po okupaci člen Obrany národa, již 1. září 1939 byl zatčen a odvezen na Pankrác, odkud
byl převezen do koncentračního tábora Sachsenhausen. Dne 13. února 1945 byl, značně
vysláblý, vybrán do jednoho z prvních pochodů smrti. Brzy ale nemohl pokračovat v cestě
a byl dozorci utýrán (sbírka ČsOL).*

V mnohém s ním nesouhlasím, v mnohém jsme krajany potírali, ale pokládám za svoji svatou povinnost národní čest našich krajanů v Rusku vždy a proti každému hájiti. Jak to kázal Hus: „Poznej pravdu, haj pravdu, braň pravdu až do smrti! Proti každému.“

Po vyjití *Světové revoluce* valná hromada Kruhu starodružiníků se jí zabývala. Rozhořčení bylo na ní takové, že bylo usneseno žádati o korektury v příštím vydání a žádost o to byla odevzdána starodružiníku gen. Čečkovi, aby ji předal prezidentovi. Byl tehdy náčelníkem jeho vojenské kanceláře. Čeček se bál ji předati a to byla chyba. Starý pán se nic nedověděl a jistě by byl neodmítl diskusi o tom, v čem jsme se my, pamětníci a účastníci událostí, s jeho informacemi a s ním rozcházeli. Nestalo se tedy nic a Kruh starodružiníků uložil tyto opravy u notáře. Co se s nimi stalo, zvláště za okupace, nevím. Nejlépe informovaný člen, předseda Kruhu plukovník Vavroch, zahynul v koncentráku Sachsenhausen.

Dostal jsem kopii žádaných oprav, která se mi uchovala a tu zde cituji:

Světová revoluce

1) str. 176 poslední odstavec:

„Družina od ruských úřadů Čechům ruským povolena jakožto ruským občanům jako část ruské armády.“

Skutečnost jest tato: na 85 % starodružiníků, resp. příslušníků České družiny, bylo rakouskými poddanými a až na malé výjimky jimi také až do 28. října 1918 zůstalo.

2) str. 176:

„... po překonání obtíží, činěných ruskými úřady, povolen byl odvod „spolehlivých“ zajatců a tito brzy tvořili většinu (tzv. novodružiníci - byl to název zajatců, vstoupivších do Družiny u Tarnova počátkem 1915, neuzívá se názvu o těch, kdo vstoupili později).“

Pravda jest následující: Z Kyjeva odjelo 9. října starého kalendáře na haličskou frontu 744 starodružiníků. Počátkem listopadu přivezli z Kyjeva do Tarnova Rejman s Vavrochem ještě asi 30 dobrovolníků, kteří s Družinou pro nemoc apod. nemohli odejti. Novodružiníků, přijatých v prosinci 1914 (nikoliv počátkem 1915) na základě povolení nejvyššího velitele Nikolaje Nikolajeviče, bylo 190. Neodpovídá tedy skutečnosti, že novodružiníci tvořili většinu; byla jich sotva jedna čtvrtina.

Při této příležitosti nutno říci, že další přijímání dobrovolníků muselo býti zastaveno, jelikož tehdejší petrohradské vedení to kategoricky zapovědělo, tvrdíc,

že naše přijímání zajatců do Družiny kříží jeho plány. Vymohou prý si na ruské vládě vojsko s určitými zárukami ohledně naší samostatnosti. Kdybychom byli mohli pokračovati, byli bychom Družinu velmi rychle rozšířili na pluk, brigádu, divisi atd. a to vše v dohodě se Stavkou, která měla možnost povolit nám „štáty“ čili systemisovati místa pro kádry důstojnické, poddůstojnické apod. Této možnosti, vzhledem ke kategorickému zakročení petrohradského vedení, použito nebylo a čekalo se, až se petrohradské vedení Svazu dohodne s ruskou vládou: ta ovšem povolení Svazu nedala.

3) str. 177:

„Vláda chtěla z našich vojsko spolehlivě ruské; mimo to hned na samém počátku ruské vojenské úřady a zejména také generální štáb určily Družině úkol ne vojenský, nýbrž politický; při okupaci Rakouska Družina měla býti sborem propagátorů, usnadňujících v obyvatelstvu Rusům okupaci. Nevojenský ráz Družiny oficiálně byl zpečetěn i tím, že se výslovně v Družině nežádala taková kázeň jako v armádě; potřebovala kázně prý jen tolik, aby se v pořádku mohla dostat na místo svého propagačního určení.“

Pravda jest tato: Takový výnos byl opravdu hlavním štábem v Petrohradě vydán a byl štábem Kyjevského vojenského okruhu obdržen koncem srpna 1914. Generál Chodorovič však jej držel ve veliké tajnosti a nikdo z dobrovolníků se o tom nedověděl. Tuček i Rejman se o tomto výnosu dozvěděli teprve později. Faktem jest, že v Družině byla zachovávána disciplína vojensky stejná jako v armádě ruské. Provinil-li se někdo proti disciplíně, byl potrestán zrovna tak jako voják ruský. Dobrovolníci i důstojníci byli vychováni přísně podle pravidel ruského předpisu vojenského, kterému se museli učit.

4) str. 177:

„Družiníci přes odpor vojenských úřadů a mnohých ruských důstojníků získali si přízně Radka Dimitrijeva, Brusilova a jiných velitelů a zajistili si službu výzvědnou. Ovšem, že tím byla Družina zase rozstrkána po dlouhé frontě a nemohla se uplatnit jako celek.“

Pravda jest tato: Ne družiníci si zajistili službu výzvědnou, nýbrž pro použití družiníků jakožto tykadela armády rozhodl se samostatně Radko Dimitriev na radu Tučka a Rejmana v Jaroslavi dne 26. října 1914. Služba „razvědočnaja“, při které družiníci velmi často mohli přivést zajatce, když ruským vojákům se to nedařilo, služba, ku které bylo zapotřebí odvahy, inteligence, vznětlivosti, iniciativy, znalosti rakouské služby a jazyků, přinášela ruské armádě stálý prospěch.

Velitelé ruských pluků, divisí, sboru atd., ku kterým jednotlivé části Družiny byly přiděleny, si její zásluhy nechávali pro sebe. Pluky nehlásily vždy výsledky bojové práce vyšším velitelstvím a tím se vysvětluje, že štáb nejvyššího velitele pouze ve třech případech – Syrového, Medka a zborovské bitvy – o Čechoslovácích ve svých svodkách se zmiňuje. Výnos hlavního štábu v Petrohradě o vojenském charakteru Družiny zůstal zcela nepovšimnut, nebyl nikdy uveřejněn a nebyl prováděn.

5) str. 177:

„... v lednu 1916 z Družiny se stal československý střelecký pluk a v květnu povolena brigáda. Pravda, bylo to více podle jména, poněvadž počet mužstva byl velmi slabý, ale byl to začátek. V té době byl již na Rusku Štefánik a přispěl svým vlivem k tomu, zatím více formálnímu rozšíření původní Družiny.“

Pravda jest tato: O toto rozšíření Družiny neměl Štefánik zásluhy žádné. O rozšíření Družiny v pluk byla podána žádost Tučkem a Rejmanem 9. listopadu 1915, a jakmile bylo vypracováno ve Stavce systemisování důstojnických míst – štáty – a jakmile Stavka zjistila, že hlásí se dostatečný počet dobrovolníků z řad zajatců, povolila štáty a tím i rozšíření, které v principu bylo rozhodnuto již před Štefánikovým příjezdem, a to nejen v pluk, ale i v brigádu. Přejmenováním v pluk byla pozvednuta prestiž čs. dobrovolníka a odčiněna počáteční chyba názvem Družina (Družinami byly v Rusku nazývány vojenské oddíly sestavené z nejstarších ročníků záložníků a určené jen pro služby v týlu a oddíly pracovní).

6) str. 178:

„Naše kolonie záhy organisované ve Svaz (od 11. března 1915) starala se o vznik Družiny...“

K tomu poznamenáváme, že Česká družina vznikla již v roce 1914 a byla v říjnu téhož roku již na frontě.

7) str. 178:

„Svaz byl sdružením ruským (ruských občanů) a vládním, a proto také přijímal oficiální názor o propagačním úkolu Družiny; vedoucí lidé Svazu se spokojovali malým vojskem také z obavy, aby prý národ neztratil bojem svých budoucích občanů.“

Pravda jest tato: Svaz byl sdružením ne ruských občanů, nýbrž spolků československých na Rusi, jehož stanovy byly ovšem povoleny vládou ruskou. Pokud se týče ruského občanství Čechů a Slováků, byla jen mizivá menšina členů jednotlivých spolků ve Svazu sdružených ruskými občany před válkou. Ruské

občanství přijímali až po vypuknutí války. Někteří méně stateční byli nepříjemně překvapeni, že právo ruského občanství přináší s sebou povinnost jít na vojnu, a hleděli se z ruského poddanství zase vykličkovat! Svaz (přesněji řečeno ani jeho správa kyjevská ani petrohradská) nemohl oficiální názor o propagačním úkolu Družiny ani přijímati, ani nepřijímati, neboť vojenské vedení Družiny, pluku, brigády se nenacházelo pod ingerenci správy Svazu. Nesprávné jest tvrzení, že vedoucí lidé správy Svazu se spokojovali s vojskem malým. Rozhodně ne lidé ze správy Svazu periody kyjevské, Tuček, Vondrák, Rejman, ani vedoucí osobnosti vojenské kanceláře Svazu jako Husák, Vavroch, Hajný a družiníci vůbec. Mohlo by se to tvrdit o vedoucích osobnostech petrohradských, například Pavlu, který na Moskevském sjezdu roku 1915 prohlásil, že nesmíme bez zcela určitých záruk Dohody vzít na sebe zodpovědnost za prolití krve tisíců synů našeho národa. Naproti tomu Zdeněk Rejman rozhodně žádal, aby vojsko bylo tvořeno co nejenergičtěji i bez záruk, poukazuje na to, že nesmíme před dějinami vzít na sebe zodpovědnost za to, že jsme vojska neorganizovali, když se skýtala příležitost. Marně. Tato okolnost v souvislosti s kategorickou zapovědí petrohradské správy Svazu (1915!) přijímati na frontě zajatce do Družiny, jest také částečným vysvětlením stálých konfliktů, které vznikaly po celý rok 1915 mezi petrohradskou správou Svazu a vojenskou komisí Svazu, volenou v roce 1916 z delegátů kyjevských. Nelze tedy tvrdit, že vojenská kyjevská správa Svazu chtěla vojsko nepočetné, neboť fakta mluví opak.

Třeba také vyjasnit ciferně, co bylo na tehdejší poměry vojsko malé nebo velké, když ani v roce 1918, kdy mnoho lidí bylo okolnostmi nuceno do vojska vstoupiti, nedosáhlo počtu 100 000.

8) str. 195:

„... jaký byl duch armády, k čemu a jak sloužila. Vojsko české musilo jasně vědět, proč bojuje a jakých má dosáhnout politických cílů.“

Pravda jest tato: V České družině byl od počátku cílevědomý vojenský duch. Dobrovolci věděli a hlavně cítili, proč bojují, a jaký jest jejich politický cíl.

9) str. 179:

Více pokrokový Petrohrad a v celku konservativní Kyjev.

Jsmo toho názoru, že Petrohrad nebyl pokrokovější než Kyjev.

10) str. 202:

„... před bitvou u Zborova na 100 starodružiníků odešlo – to byli lidé rození a vychovaní v Rusku.“

Bráti podíl na bitvě u Zborova odřekl se celý prapor 2. pluku, který však neodešel od Zborova, nýbrž zůstal u štábu pluku. Nebyli to však starodružiníci, nýbrž byli to z valné části Češi, ruští poddaní, kteří povinně sloužili v ruské armádě a krátce před Zborovem byli z ruských pluků vyděleni a do československé armády zařazeni. Nebyli to ani dobrovolníci, nýbrž ruští vojáci (z českých kolonistů), odvedení podle stávajících zákonů, z nichž mnozí již ani česky neuměli a kteří podlehli bolševické agitaci.

* * *

Nyní musím se vrátiti k prožlукlé důstojnické otázce, jejíž kyjevské řešení znemožnilo prý velké čs. vojsko. Hned v prvních dnech ji servírovali na stůl starému pánovi a otravovali ho s ní na schůzích. Zachovaly se mi některé doklady v kopiích, které přivezli a dali mi přátelé z Ruska. Budou vždy míti svoji historickou cenu, a proto je cituji:

Příloha A.

Opis

Do zajateckých táborů.

Ve dnech 18., 20. a 21. 7. konány byly v Kyjevě za účasti předsedy ČSNR prof. Masaryka, sekretáře Klecandy a referenta zajatecké komise prof. Maxy porady komise vojenské, náborové a formační zastoupené generálem Červinkou.

Pro úpravu důstojnické otázky v čsl. vojsku přijaty jednomyslně tyto zásady, podle nichž bude nadále postupováno:

Zajatí důstojníci Češi a Slovinci, hlásící se do čsl. vojska jsou povinni projiti 6nedělním prakticko-teoretickým kursem. Takovéto kursy budou zřízeny při záložních plucích čsl. vojska. V době průpravy důstojníci nosí uniformu junkerů a dostávají důstojnickou sustentaci v obnosu 62 ruble, z níž si platí stravu ve společné kuchyni. Po absolvování kursu zvláštní komise, zřízená velitelem čsl. vojska, určí, v jaké hodnosti důstojníci mají býti zařazeni. Kdo se osvědčil, budou zařazeni v hodnosti, kterou si přinesli z armády rakouské, méně vycvičení nebo méně schopní v hodnosti nižší, po případě nejnižším stupněm důstojnické hodnosti. Jest dovoleno opakovati kurs. Neschopným může býti přijetí za důstojníka odepřeno. Důstojník má právo vzdáti se své hodnosti a vstoupiti do vojska prostým dobrovolcem.

Tytěž kursy, rozšířené o výcvik ve stroji, platí pro jednoroční dobrovolníky.

Bratři, tím definitivně a formálně i věcně správně je vyřízena otázka důstojnická, jež způsobila mnohým z Vás tolik trapných chvil. Odpadají všechny nejasnosti

a všechny příčiny nerozhodnosti a váhání. Žádáme Vás, abyste všichni co nejdříve se přihlásili do čsl. vojska a žádali místní náčalstvo, aby Vás odpravilo (odeslalo). Nezapomeňte vzít s sebou atestáty, jež dosvědčují Váš nárok na důstojnickou susten-taci. Kde odpráva narážela by na překážky, telegrafujte náborové komisi, jež pro Vás pošle náborového emisáře (Komisi po naboru ceskoslovackich vojskovich castej, Kiew, Žiljanskaja ro4).

V telegramu udejte počet hlásících se důstojníků. Přihlášky již na místě kontrolujte dobře na základě osobních znalostí. Dokažte, že česká a slovenská inteligence chápe význam našeho národního boje a dovede mu posvětit všechny svoje síly.

Kyjev, 25. července 1917

S pozdravem P. MAXA

zajatecký referent Odbočky ČSNR.

Tak to pan generál Červinka a spol. na poradě s prof. Masarykem vyhráli! Ale když o měsíc později v Borispoli se sestavovala „důstojnická stovka“ pro můj první transport do Francie, četl Svátek při svitu svíčky podmínky, v obsahu staré kyjevské! A bylo dobře! Vyprávěl mi jeden z nich, Josef Novák, zvaný „svalovec“. Tučka, Kyjev za to křížovali! Z 800 důstojníků přihlásilo se hned 15, stovka se doplnila po návratu nepřítomných z města (byla neděle). Když dva činí totéž, není to totéž! Medek mi po letech vyprávěl, že když se jej tehda starý pán vyptával na mínění vojáků o „důstojnické otázce“, opakoval mu starý návrh vojenské komise kyjevského Svazu. Užaslý Masaryk mu odpověděl: „To je přece staré Tuček-Husákovo řešení!“ Bylo, jenomže tlumočilo názory dobrovolníků tří prvních pluku, zborovských, elity vojska. Na Sibiři se též podle nich jelo, a kde se vele-ní odchýlilo, byl z toho malér. Nebylo jiného rozumného řešení. Důstojníků se hlásilo nepoměrně více než mužstva a nebylo pro ně míst, tj. vybírali se ti nejlepší a nejobětavější. Žádalo se na nich, aby vždy a ve všem byli vojákům příkladem. Také ani jediný, který šel touto cestou za důstojnickou hodností, neklamal.

* * *

Příloha B.

Opis opisu.

Ctěnému Praesidiu Odbočky Československé Národní Rady t. č. v Moskvě.

Poměry nutí nás, abychom se obrátili k praesidiu s prosbou, aby buď samo zá-sadně a veřejně rozhodlo nebo předložilo k rozhodnutí plenární schůzi Odbočky tuto záležitost:

Byli jsme své doby povoláni Svazem Československých spolků na Rusi a nyní Odbočkou Československé národní rady pro Rusko jako spolupracovníci do kanceláří těchto organizací k výkonu veškeré běžné agendy v nejširším slova smyslu. Práci tuto dle svých schopností a sil konáme svědomitě. Mezi jiným patří do okruhu naší činnosti působiti k tomu, aby československé vojsko početně co nejvíce vzrůstalo. Vybízíme tedy ostatní své krajany k brannému odporu proti Rakousko-Uhersku, ukazující jim, že revoluční boj zbraní je příkazem povinnosti k národu, sami však, nikoli ze své vůle, nýbrž plníce úkol na nás vložený, zůstáváme v týlu.

Chtějíc pro přítomnost i budoucnost ulomiti hrot všem možným domněnkám, dokonce výtkám, prosíme, aby buď úhrnně o všech, nebo třeba-li individuálně, o každém z nás bylo rozhodnuto, jeli a do kdy jeho práce více potřebí v týlu než na frontě, abychom buď všichni, nebo alespoň ti z nás, kteří jsou zde postrádatelní, mohli vykonat svou povinnost v poli. Jsme již dávno všichni přihlášení do vojska, někteří již přes rok, poslední na počátku t. r., a již to ukazuje, že svou brannou povinnost vykonávat chceme a že se jí nevyhýbáme. My všichni jsme hrdi na to, že jsme příslušníky čsl. vojska, byť i nám poměry zatím nedovolovaly bráti podíl ve zbraní na jeho slavných činech.

Důvodů pro také či onaké řešení této otázky nebo proti němu neuvádíme. Ponecháváme rozhodnutí úplně na uvážení praesidia nebo plenární schůze Odbočky, jejímuž řešení se naprosto bezvýjimečně podrobujeme.

V Petrohradě, dne 11. srpna 1917.

Příloha G.

Opis opisu.

Čís. 1604

Petrohrad, 6. září 1917.

Organisaci spolupracovníků OČSNR pro Rusko k rukám p. Vlčka.

Plenární schůze Odbočky ČSNR, konaná ve dnech 14.–19. srpna 1917 v Moskvě, usnesla se odpověděti k Vašemu dotazu tímto prohlášením:

V zájmu intensity a kontinuity práce Odbočky je odchod většího počtu spolupracovníků k vojsku nemyslitelným a není pro věc samu nutným, protože podle výsledku náboru je v čsl. vojsku dostatek důstojníků.

Jelikož však na druhé straně nemůže se upřítí jistá osobní oprávněnost spolupracovníků jako jednotlivců na službu vojenskou, vyslovuje plenární schůze Odbočky v této záležitosti následující své stanovisko:

Odchod spolupracovníků do vojska může býti dopuštěn pouze jednotlivě a postupně, tak aby jednotlivé kanceláře neměly najednou několik nezpracovaných sil, a má

takový odchod jen tehdy smysl, budou-li odcházející nahrazeni bývalými vojáky nebo krajany k vojenské službě neschopnými.

Odbočka v každém jednotlivém případě bude rozhodovati v dorozumění se zúčastněnými spolupracovníky a žádá, aby také vůči jejím přáním a zájmům spolupracovníci projevili náležité porozumění a disciplinovanost.

Místopředseda: P. MAXA v. r.

Sekretář: Jiří KLECANDA v. r.

Příloha D.

Opis opisu.

Velevážený pane profesore!

Podepsaní spolupracovníci žádali již v měsíci lednu t. r. o zařazení do čsl. vojska, tvořeného pod vedením generála Červinky. (Pozn.: jít do tvrdého prostředí první divise se jim nechtělo!) Poněvadž nebyli pojati do seznamu „Bělgorodských“ nebyli zařazení. Nyní rozhodla moskevská porada, že do vojska mohou vstupovati jenom jednotlivci ze spolupracovníků, a nábor důstojníků je na delší dobu zcela zastaven.

(Pozn.: proč se tedy vymáhalo pro ně udržení důstojnických hodností a poctivě jim neřekla pravda a poradilo vstoupiti do vojska jako prostí vojáci, z nichž každý má v torbě maršálskou hůl?)

Vzhledem k tomu, že ze strany ostatních zajatců, mezi nimiž se provádí nábor, až příliš často se poukazuje na to, že spolupracovníci ve vojsku nejsou, žádají podepsaní uctivě, abyste laskavě povolil jich zařazení do čsl. vojska.

V Kyjevě a Petrohradě, 26. 9. 1917.

Podpisy.

Co s tím měl starý pán dělati? Kancelářský stroj musel přece jíti dál. Měl všechno a všechny kryti svým nesouhlasem? Ti kyjevští „flagelanti“ (definice Medkova) přece jenom nebyli takoví duševní ubožáci a pitomci a mnoho nesnází předvídali...

Příloha E.

Opis.

Velevážený pane profesore!

Nechtíce Vás osobně obtěžovati, osmělujeme se předati Vám písemně tuto prosbu jako doklad k žádosti o jmenování rezervních důstojníků čsl. vojska podepsanou spolupracovníky OČSNR, bývalých rakouských důstojníků.

Prosíme uctivě, abyste svolil k tomu, aby spolupracovníci Odbočky, kteří již dávno poslali své přihlášky do čsl. vojska, byli také do vojska formálně přijati a zařazeni zatím do zálohy.

Žádost tu dovolujeme si opřítí těmito důvody:

Většina nás byla poslána svého času ke Svazu na základě přihlášek pro práci na obranu. My jsme však vždycky považovali tuto přihlášku za přihlášku do vojska, obzvláště když někteří na jejím podkladě byli povoláni ze zajateckých táborů jako vojáci, a počítali jsme se mlčky za příslušníky naší bojovné jednotky, kteří jsou zatím pověřeni pracemi v týlu. Když pak akce vojenská začala se blahodárněji vyvíjet, a hlavně pod vedením p. gen. Červinky slibovala pronikavý úspěch, podali jsme mnozí, dokonce dvakrát své formální přihlášky do vojska čsl. Při tvoření nových částí a zařazování do vojska byla však velická většina z nás opomenuta, a poslední usnesení plenární schůze Odbočky náš vstup do vojska znovu velice ztížila, ba učinila téměř nemožným. (Pozn.: jak to? jako prostí vojáci mohli jít vždycky, těch bylo vždy málo!)

Dovolíme si uvést faktický případ, který osvětluje nynější náš poměr k vojenské akci. Spolupracovníci Ševčík st., Ing. chemie, měl v úmyslu jako odborník navštěvovat kursy „po gazoborbě“ (protiplynové), rozpočtené asi na 15 večerních hodin. Byl odmítnut, poněvadž není vojákem (kurs jest jen pro příkomandované vojenské osoby), a žádost jeho, aby byl jakožto dobrovolník do vojska skutečně přihlášený do kursu poslán, byla p. gen. Červinkou odmítnuta, poněvadž jako spolupracovník nemá práva bez zvláštního povolení do vojska vstoupiti, a proto na kursy nemůže být poslán.

Druhým důvodem pro naši žádost je okolnost ta, že často, někdy žertem, mnohdy však vážně, činěny nám bývají od krajanů zajatců výtky, že my, kteří propagujeme při každé příležitosti vstupování do vojska, sami do vojska přihlášení nejsme. Poněvadž do vojska skutečně nejsme zařazeni, jsme proti těmto výtkám bezmocní.

Dnešní nová organisace našich vojenských částí umožňuje splnění naší prosby; zřízením záložní brigády stalo se možným jmenovati záložní důstojníky i nás (Pozn.: to ovšem bylo to hlavní!), a to buď dle praxe červencové bez projití učebného kursu důstojnického nebo, kdyby to nebylo možné, mohli by spolupracovníci býti po částech odkomandováni k odbyvání praktického cvičení v rezervní brigádě a po ukončení jeho býti jmenováni. Práci jim uloženou by vykonávali zatím druzí spolupracovníci, kteří by napráhli své síly, aby akce nedoznala újmy.

Končíce, opakujeme svoji žádost a prosíme, abyste ji nepokládal za nemístnou kritiku nebo snad stížnost. Prosíme pouze, aby nám byla dána možnost vyhnouti se dalším výtkám a ukázati, že jsme k vojenské službě přihlášení a v každé době hotovi učiniti